

SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ OKUR-YAZARLIĞI BECERİLERİ ÜZERİNE BİR DURUM ÇALIŞMASI

Türkan ARGON *
Çiğdem ÖZTÜRK** Hülya KILIÇASLAN***

ÖZET

Bu çalışmada eğitim fakültesinde okuyan öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerileri incelenmiş ve bu beceriler ile cinsiyet, sınıf ve mezun olunan okul değişkenleri arasında ilişki olup olmadığını saptanmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini AİBÜ Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencileri (N=269) oluşturmaktadır. Verileri, Aldemir (2004) tarafından geliştirilen 35 maddeden oluşan “Bilgi Okur-Yazarlığı Anketi” ile toplanılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlardan bazıları şöyledir; Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı etkinliklerine yönelik beceri düzeyleri “zorlanmıyorum” düzeyindedir. Bilgi okuryazarlığı becerileri açısından sınıflar arasında; bilgi gereksinimlerini tanımlama, elektronik bilgi erişim sistemlerindeki yönlendirici bilgileri anlama, bilgiyi güvenilirlik açısından değerlendirme, kaynakları birlikte kullanma ve listeleme, uygun teknolojiyi seçme gibi maddelerde anlamlı fark bulunmuştur. Cinsiyetlerine göre incelendiğinde; bilgisayar ve internet kullanımı ile ilgili maddelerde erkeklerin; rapor hazırlama-kaynak gösterme, kaynakların arasındaki benzer ve farklı noktaları bulma gibi konularda ise kızların daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının %53.42’si bu konuda eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Bilgi okuryazarlığı, öğretmen adayı

A CASE STUDY ON CANDIDATE CLASSROOM TEACHERS’ KNOWLEDGE LITERACY SKILLS

ABSTRACT

In the present study, the knowledge literacy skills of candidate classroom teachers’ knowledge literacy skills were examined and the relationship between these skills and variables related to candidate teachers was also identified. The students of the Classroom Teacher Department (n=269) of AIBU Education Faculty formed the population of the present study. The data were collected by means of the “Knowledge Literacy Questionnaire” that has 35 items and was developed by Aldemir (2004). The findings of the study are summarized as follows. Candidate teachers reported that their knowledge literacy skills are not at a compelled level, a significant relationship was found between the grade level of the students and the knowledge skills of students in the following items as: identifying their knowledge needs, comprehending and understanding directions in electronic knowledge access systems, evaluating knowledge in terms of its reliability, using resources together and listing and selecting the appropriate technology. When the findings of the study are examined in terms of the relationship between the knowledge skills of students and their genders, it was found that male students scored highly in the items related to computer and internet, while, female students scored highly in preparing a report, citation, finding the differences and similarities between the sources. In addition to this, 53.42 % of the teacher candidates reported the fact that they wanted to get training on this subject.

Keywords: Knowledge literacy, Teacher candidate.

*Yrd.Doç. Dr., AİBÜ Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

**Öğretmen

***Yrd.Doç. Dr., AİBÜ Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

GİRİŞ

Yaşadığımız dünya sosyal, politik, ekonomik, teknolojik vb. pek çok açıdan çok hızlı değişimlere tanık olmaktadır. Hızlı değişim süreci ve ürünleri insan hayatının tüm boyutlarında farklılıklar oluşturmakta, bu farklılıkları tanımlamak için bilimsel anlamda yeni kavramlar ortaya çıkmaktadır (Nair, 2001). Sürecin ortaya çıkardığı temel kavramlardan biri de bilgidir. Çünkü süreç içerisinde her alandaki bilgi baş döndürücü bir hızla artmaktadır. Bu duruma paralel olarak her açıdan rekabet ederek yaşamlarını sürdürmek isteyen toplumların değişime ayak uydurarak, doğru bilgiye ulaşabilen ve gerektiği şekilde yorumlayabilen, gelişime açık ve kendini yenileyebilen bireylere gereksinimi de artmaktadır. Diğer yandan küreselleşen dünyada meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmeler toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yapıları üzerinde büyük etki yaparak değişikliklere neden olmaktadır. Dolayısıyla gelişmiş toplumlar bilgiyi yoğun biçimde kullanmaktadırlar. Meydana gelen değişiklikler ülkelerin eğitim sistemlerini de doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Eğitimin amaçlarında, içeriğinde, uygulanan yöntemler gibi pek çok noktada değişimler yaparak dinamik bir özellik kazandırdığı gibi, bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucu bireylerin sahip olduğu niteliklerin güncelliğini kaybetmesine de neden olmaktadır. O halde bireylerin değişimlere uyum sağlayabilme, kişisel ve mesleki anlamda bilgi ve becerilerini geliştirebilme gibi çeşitli sebeplerle sürekli eğitim ihtiyacı içinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durumda eğitim, bireylere kazandırılacak davranışlar ile aynı zamanda onların bilgi toplumundaki değişimlere de kolay uyum sağlayabilmelerine de destek olmalıdır.

Bu gereksinimi karşılayacak en önemli görev eğitim kurumlarına düşmektedir. Bilginin gerek sermaye ve zenginlik yaratacağı başlıca kaynak olacağı bu yüzyılda, eğitim performansı ve sorumluluğu bakımından okula yeni ve zorlu talepler yüklemektedir (Terzi, ??). Değişim ve bilgi çağındaki bilgi sürekli eskimektedir. Bu durumda okul, yönetici, öğretmen bilgi ile ilgili işlevlerini sorgulamalıdır. Özellikle eğitimin temeli olan öğretmenler çağın ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde yeteneklerle donatılmış olmalıdırlar ki; yetiştirecekleri nesillere salt bilgi vermenin yanı sıra doğru şekilde bilgiye ulaşma yollarını da öğretebilsinler.

Hem AB eğitim politikalarında hem de yapılan çeşitli çalışmalarda öğretmenlerde bulunması gereken beceriler sıralanırken bilgi ve teknoloji becerileri ayrıca vurgulanmıştır (ISTE-Uluslararası Teknoloji Eğitimi Derneği, 2000; ALA (Amerikan Kütüphane Derneği, 1989; akt. Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2003).

Bilgi Okuryazarlığı ve Önemi

Bilgi miktarındaki artış, bilgiye ulaşma becerilerinin gelişmesini de beraberinde getirmektedir. Literatürde bilgi okuryazarlığı konusunda son zamanlarda yapılan çalışmalar incelendiğinde ya bilgi okuryazarlığı kavramına yönelik ya da bilgi okuryazarı olan bireyin sahip olması gereken özelliklerle ilgili çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Akkoyunlu ve Yılmaz, 2005; Polat, 2005; Başaran, 2005; Saatçioğlu, Özmen ve Özer, 2003; Erdem ve Akkoyunlu, 2002; Kurbanoglu ve Akkoyunlu, 2001). Kavrama yönelik çalışmalarda bilgi okuryazarlığı tanımlarının, bilgi ihtiyacını fark etme, bilgiyi arama stratejilerini oluşturma, yerini belirleme ve ulaşma, bilgiyle ilgili analiz, yorumlama, değerlendirme, iletme, problem çözme becerilerine sahip olma, yaşam-boyu öğrenme, öğrenen toplum, sürekli eğitim, bilgi patlaması, bilgi miktarındaki artış, telif haklarına saygı gibi konularının incelendiği belirtilmiştir (Aldemir, 2004). Diğer grup araştırmalar ise bu konuda bireyin sahip olması

gereken özellikler ön plana çıkartılmaktadır. Nitekim, Henderson ve Scheffler (2003), bilgi okuryazarı olmayı bilgiye gereksinim duyduğunda bunu hissetmek ve gereksinim duyulan bilgiye ulaşmak, bunu değerlendirmek ve etkili olarak kullanabilmek şeklinde tanımlamıştır.

Günümüzde hemen her alanda çok hızlı gelişmelere takip edip uyum sağlayabilmek ve modern toplumda hayatı sürdürebilmek için sadece yazılı sembolleri okuyabilmek ve matematiksel problemleri çözebilmek yeterli değildir. Aynı zamanda bu beceriler bireylerin hem akademik veya entelektüel gelişimlerini sürdürebilmek hem de günlük hayatlarını devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları becerilerdir. Bireylerin metin okuryazarlığı ve aritmetik dışında ihtiyaç duyduğu becerilere, konuşma, dinleme, akıl yürütme, problem çözme, yaratıcılık, grupla çalışma, kaynak kullanımı, bilgisayar okuryazarlığı, görsel okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı ve bilgi okuryazarlığı örnek olarak gösterilebilir (Erdem ve Akkoyunlu, 2002).

Diğer yandan, bilgi okuryazarlığı kavramı, üzerinde tartışmaların devam ettiği bir kavram olduğu için bazen farklı anlamlarda da kullanılabilir; bilgi teknolojileri ve teknoloji okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, internet okuryazarlığı, elektronik okuryazarlığı, eleştirel düşünme becerileri ve yaşam-boyu öğrenme gibi (Aldemir, 2004). Ayrıca teknoloji ile birlikte bilgiye paralel bilgi saklama formatları ve araçları (cd, usb, harici hdd, internet vb.) da gelişmektedir. Bu yüzden de bilgi okuryazarlığı, farklı formatlarda sunulan bilgiyi alıp istenilen şekle çevirip kullanmayı da içermektedir.

Yükseköğretimde Bilgi Okuryazarlığı

Bilgi okuryazarlığı becerilerinin eğitim öğretimin temel hedefleri arasında yer almasıyla pek çok ülke bu becerilerle ilgili standartlar geliştirmeye başlamıştır (Polat, Odabaş, 2008). Özellikle üniversitelerin eğitim ve araştırma kalitelerinin artması, ülkelerin gelişimine ivme kazandırması (Saatçioğlu, Özmen ve Özer, 2003) gerçeği, yükseköğretimde bu konuya verilen önemi artırmıştır. Diğer yandan elektronik ortamdaki bilginin artması, eğitim öğretim ve araştırmalarda etkin olarak kullanımının artması, yaşam boyu öğrenmenin gerekliliği gibi konular bilgi okuryazarlığı becerilerinin yükseköğretimde kazandırılmasını zorunlu hale getirmektedir (Saatçioğlu, Özmen, Özer, 2003). Bu durumda bilgi çağının öğrenen toplumunu oluşturan bireylere gerekli becerilerin kazandırılmasında üniversitelere büyük sorumluluk düşmektedir (Polat, 2006). Ayrıca bilgi okuryazarlığı becerileri incelendiğinde, bu becerilerin eğitim süreci içerisinde gerekli olmanın yanında eğitim sonrası da ihtiyaç olan beceriler olduğu görülebilir. O halde öğrencilerini bilgi çağına hazırlayan üniversitelerin, öğrencilerini neleri bilmeye gereksinim duyduklarını ve neleri yapabileceklerinin farkında olacakları şekilde yetiştirmeleri de önem taşımaktadır (Polat, 2005).

Konunun güncelliği ve öneminden dolayı ACRL, “Yükseköğretim İçin Bilgi Okuryazarlığı Yeterlik Standartları” adıyla bir çalışma yayınlayarak bu çalışmada bilgi okuryazarı olan bir öğrencinin sahip olması gereken temel beceriler belirlenmiştir. Bu standartlar, bilgi gereksiniminin belirlenmesi, bilgiye etkin biçimde erişimin sağlanması, bilgi ve bilgi kaynaklarının değerlendirilmesi, bilginin bir amaca ulaşmak için bireysel veya grup çalışmalarında aktif şekilde etik kurallara uygun ve yasal olarak kullanılmasına yöneliktir (ACRL 2000; akt.: Polat, 2004);

Görüldüğü gibi belirtilen standartlar öğrencinin bilgi gereksinimini fark etmesinden iletmesine kadar pek çok becerinin kazandırılması yönündedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde öğretmenin yeri ve öneminin oldukça büyük olduğu görülebilir. Öğretmenler, çok hızlı bilgi

üretimi karşısında kendi bilgilerini güncellemelidirler. Çünkü öğrenen toplumun öğretmeni hayat boyu öğrenci ve bilginin eğitimsel önemi ve değerinin farkında olmalıdır. Ayrıca öğretmenler bilgiyi sunma ve ulaşma konularında rehber oldukları gibi bilginin seçimi konusunda da uzman olmalıdırlar (Numanoğlu, 1999). Öğretmenlerin bu türden görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için öncelikle iyi yetiştirilmeleri ve kendilerini geliştirmeleri beklenilmektedir. Adıgüzel (2005) ve Özdenler & Öztok (2005) da yaptıkları araştırmalarda AB'ye uyum sürecinde değişim, gelişim ve yenileşmenin anahtarı olan eğitimin özellikle öğretmen eğitiminin yenilikler doğrultusunda düzenlenmesi gerektiğini ortaya koymaları konunun önemini göstermektedir.

Bu doğrultuda araştırmada, eğitim fakültesinde okuyan öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı beceri düzeyleri belirlenerek, cinsiyet, sınıf ve mezun olunan okul değişkenleri açısından incelenmiş ve bu değişkenlere göre bilgi okur yazarlık beceri düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerinin düzeyi nedir?
2. Öğretmen adaylarının kişisel özelliklerine göre (cinsiyet, sınıf ve mezun olunan okul) bilgi okuryazarlığı beceri düzeyleri nedir?
3. Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerileri konusunda eğitim alıp almama ve eğitim almak isteme durumları nedir?

YÖNTEM

Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği bu araştırma betimsel tarama modelindedir.

Araştırmanın çalışma evrenini AİBÜ Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencileri (N=893) oluşturmaktadır. Öğrencileri içerisinden tesadüfi olarak seçilen 269 kişi çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 65'i 1. sınıf; 74'ü 2. sınıf; 68'i 3. sınıf; 62'si ise 4. sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin 175'i kız, 94'ü erkektir. Mezun olunan okul türü açısından öğrencilerin 115'i genel lise, 154'ü yabancı dil ağırlıklı lise mezunudur.

Çalışmanın verileri, Aldemir (2004) tarafından geliştirilen 35 maddeden oluşan "Bilgi Okur-Yazarlığı Anketi" ile toplanılmıştır. Ayrıca araştırmacılar tarafından alt problemlere uygun olarak geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Veri toplama aracının geçerlik güvenirlik çalışmaları araştırmacılar tarafından yapılmış, anketin güvenirlik katsayısı Cronbach alpha .89 olarak belirtilmiştir.

Ankette 5'li Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Buna göre "1= Çok zorlanıyorum", "2= Zorlanıyorum", "3= Kararsızım", "4= Zorlanmıyorum" ve "5= Hiç zorlanmıyorum" şeklinde puanlama yapılmaktadır. Elde edilen ortalamaların değerlendirilmesinde kullanılan puan dağılımları ise, 0-0,99=Çok zorlanıyorum; 1-1,99= Zorlanıyorum; 2-2,99 = Kararsızım; 3-3,99 = Zorlanmıyorum; 4-5 = Hiç zorlanmıyorum şeklindedir.

ARAŞTIRMABULGULARI VE TARTIŞMA

Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda, ortaya çıkan bulgular ve yorumlar şu şekildedir.

Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Beceri Düzeyleri

Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı beceri düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular Tablo.1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Etkinliklerine Göre Ortalama Değerleri

M. No	Maddeler	\bar{x}	ss
1	Ödev/Araştırma konusunu kendim belirlemek durumunda kaldığımda	3.26	1.04
2	Ödev/Araştırma konusuna ilişkin bilgi gereksinimimi tanımlamakta	3.34	1.07
3	Ödev/Araştırma konusunu genişletmekte ve daraltmakta	3.47	.97
4	Gereksinim duyduğum bilgiyi nasıl ve nerede bulacağımı bilmekte	3.94	.87
5	Bilgi aramada konuyu en iyi ifade eden kelimeleri (anahtar kelimeleri) belirlemekte	3.51	.99
6	Hangi tür bilgi kaynağının bilgi gereksinimi için daha uygun olduğuna karar vermekte	3.51	.87
7	Farklı türdeki bilgi kaynaklarını (ansiklopedi, dergi, rehber, yıllık gibi) kullanmakta	4.02	.85
8	Web kaynaklarını (elektronik dergiler, ansiklopediler, web sayfaları vb.) kullanmakta	3.98	1.02
9	Bilgiye erişimi sağlayan indeksleri ve elektronik veritabanlarını seçmekte ve kullanmakta	3.38	1.06
10	Web arama motorlarını (google, altavista, arabul, gibi) kullanmakta	4.20	.82
11	E-bilgi erişim sistemlerindeki (veritabanları) yönlendirici bilgileri anlamakta ve uygulamakta	3.63	.95
12	Bilgisayarla bilgi ararken tarih, dil ve tür gibi sınırlamalar yapmakta	3.84	.89
13	Bilgisayarla bilgi ararken kavramlar arasındaki ilişkileri ("ve, veya, değil" ile) belirlemekte	3.64	.92
14	Bilgi ararken başarısız olursam farklı arama yaklaşımlar denemekte	3.93	.80
15	Kütüphane katalogları kullanmakta	3.71	1.03
16	Katalogda kaynaklarla ilgili sunulan bilgiyi anlamakta	3.78	.83
17	Diğer kütüphaneleri kullanmakta	3.62	.95
18	Elde ettiğim bilginin nitelik ve nicelik açısından konuya uygunluğunu değerlendirmekte	3.77	.85
19	Bilgiyi, güncellik, güvenilirlik, doğruluk, tarafsızlık gibi unsurlar açısından değerlendirmekte	3.59	.94
20	Web kaynaklarını güvenilirlik, doğruluk, tarafsızlık gibi unsurlar açısından değerlendirmekte	3.30	1.04
21	Elde ettiğim bilgi kaynağını okuyup temel fikrini belirlemekte	3.88	.82
22	Okuduğum bilgi kaynakları arasındaki benzer ve farklı noktaları belirlemekte	4.02	.73
23	Elde ettiğim bilgiyi yorumlamakta	3.87	.91
24	Önceki bilgilerimle yeni elde ettiğim bilgiyi ilişkilendirmekte	3.92	.88
25	Kaynaklardan elde ettiğim bilgiyi kendi sözcüklerimle yeniden ifade etmekte	3.92	1.01
26	Ödev/araştırma yaparken çok sayıda kaynağı bir arada kullanmakta	3.74	.95
27	Ödevin bölümlerini (kapak, içindekiler, giriş, gelişme, kaynakça, ekler, gibi) düzenlemekte	3.92	.98
28	Ödev içinde hangi bilginin nereden alındığını göstermekte (gönderme/atuf, alıntı yapma)	3.90	.96
29	Ödevde/araştırmada kullandığım farklı türde kaynakların kaynakça bilgilerini hazırlamakta	4.00	1.00
30	Ödev/araştırma sonuçlarımı sözlü olarak sunmakta	3.60	.97
31	Araştırma sonuçlarımı yazılı olarak (ödev, rapor, makale, vb) sunmakta	4.03	.88
32	Bilginin sunumunda sayfa sayısı, zaman gibi sınırlamalara uymakta	3.65	.98
33	Bilginin sunumunda uygun teknolojiyi (power point, word dosyası) kullanmakta	3.91	.99
34	Yaptığım ödevleri/araştırmaları eleştirmekte (güçlü ve zayıf yönlerini tanımlamakta)	3.50	.81
35	Bilgi ile ilgili faaliyetlerimden ileriye yönelik dersler çıkarmakta	3.83	.72
TOPLAM		3,46	.92

Tablo 1.'deki bulgular, öğretmen adayları anketteki maddelere "zorlanmıyorum" ve "hiç zorlanmıyorum" düzeylerinde cevap verdiklerini göstermektedir (en düşük \bar{x} =3.26; en yüksek=4.20). Öğretmen adayları "zorlanmıyorum" düzeyinde en düşük ortalamaya \bar{x} =3.26 ile ödev araştırma konusunu kendileri belirlemek durumunda (m1), =3.30 ile web kaynaklarını güvenilirlik, doğruluk, tarafsızlık gibi unsurlar açısından değerlendirmekte (m20) sahip oldukları tespit edilmiştir.

Katılımcıların "hiç zorlanmıyorum" düzeyinde ise en yüksek ortalamaya; \bar{x} = 4.20 ile web arama motorlarını (google-altavista-arabul gibi) kullanma (m10), ve \bar{x} =4.03 ile araştırma sonuçlarını yazılı olarak (ödev, rapor, makale, vb) sunma (m31) maddeleri olduğu görülmektedir. Bu maddeleri \bar{x} =4.02'lik ortalamalarla farklı türdeki bilgi kaynaklarını (ansiklopedi, dergi, rehber, yıllık gibi) kullanma (m7) ve okudukları bilgi kaynakları arasındaki benzer ve farklı noktaları belirleme (m22) ile \bar{x} =4.00 ödevde, araştırmada

kullanılan farklı türdeki kaynakların kaynakça bilgilerini hazırlama (m29) durumları takip etmektedir.

Anketin tamamına ilişkin genel ortalamaya bakıldığında, öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı etkinliklerine yönelik ortalamalarının $\bar{x} = 3.46$ ile “zorlanmıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının zorlanmadıklarını belirttikleri etkinliklerin bilginin kullanılması ve sunulmasıyla ilgili süreçler olduğu anlaşılmaktadır. Benzer sonuç Aldemir (2004)’in araştırmasında da elde edilmiştir. Bunun yanında Polat (2005)’in yüksek lisans eğitimi alan öğrenciler üzerinde yaptıkları araştırmaya bakıldığında ise öğrencilerin bilgi okuryazarlığı konusunda zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Başaran (2005)’in yaptığı araştırmada ise öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık seviyelerinin oldukça iyi olduğu belirtilirken, bilgiyi saklama ve prosedürlere uygun bilgi alma konusunda yetersiz oldukları tespit edilmiştir.

Öğretmen Adaylarının Sınıflarına Göre Bilgi Okuryazarlığı Beceri Düzeyleri

Tablo 2. Ortalamaların Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıflar	N	\bar{x}	ss
1. sınıf	65	3.63	.99
2. sınıf	74	3.63	.94
3. sınıf	68	3.86	.86
4. sınıf	62	3.74	.92

Öğretmen adaylarının buldukları sınıflara göre ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu; 4 farklı sınıftaki öğretmen adaylarının da bilgi okuryazarlığı ile ilgili olarak “zorlanmıyorum” düzeyinde cevap verdikleri görülmektedir. 1 ve 2. sınıftaki öğretmen adaylarının ortalamaları aynıdır ($\bar{x}=3.63$). Üst sınıflara geçtikçe bu konudaki beceri düzeylerinde küçük artışlar meydana gelmektedir (3. sınıf, $\bar{x}=3.86$; 4. sınıf $\bar{x}=3.74$).

Günümüzde ortaöğretimde ya da yüksek öğretim kurumlarında bilgi okuryazarlığı ile ilgili ders olmamasına rağmen, ilk sınıftan itibaren değerlerin yüksek çıkmasının nedeni bu dersin içeriğinin çeşitli derslerde konu olarak okutulması ve öğretilmesi olabilir. Örneğin eğitim fakültesi öğrencileri, öğretim programlarında öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme, bilgisayar, özel öğretim yöntemleri, araştırma yöntemleri gibi dersler görmektedirler. Ayrıca ilköğretimden itibaren bu öğrenciler teknoloji içerikli bir takım dersler almakta ve özellikle bilgisayar derslerinde bilgi okuryazarlığı konuları içinde yer alan arama motorlarını kullanma konusunu öğrenmektedirler. Bunun yanında Türkçe derslerinde okuduğunu anlama ve rapor hazırlama konuları; araştırma teknikleri derslerinde yine rapor hazırlama ve kaynakça gösterimi konuları öğrencilere anlatılmakta, hemen hemen hazırladıkları her türlü proje ve ödevde öğrendiklerini göstermeleri istenmektedir.

Bilgi okuryazarlığı ile ilgili ortalamaların sınıflara göre dağılımı maddeler bazında incelendiğinde sadece 1.sınıfta anketin 1.maddesinin “kararsızım” düzeyinde cevaplandırıldığı görülmektedir. Buna göre öğrenciler ödev/araştırma konularını kendileri belirlemek durumunda kaldıklarında kararsız kalmaktadırlar. Aynı sonuç, Polat (2005)’in yüksek lisans öğrencilerinde yaptığı araştırmasında da ortaya çıkmıştır. Her iki grup öğrencide de sonucun bu şekilde çıkmasında, yeni bir kuruma gelinmesi, öğretim yıllarının ilk yılı olduğu için konulara hakimiyetlerinin az olması, değişik öğretmenlerden farklı içeriğe sahip dersler almaları gibi çeşitli nedenlerin etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanında üst sınıflara yükseldikçe mesleğe yönelim ve alan derslerini daha iyi tanımaları, sevdikleri ve ilgi

duydıkları konuların belirginleşmesi ödev konularını belirlemek durumunda kaldıklarında daha kolay karar vermelerini sağlamaktadır. Elde edilen ortalamalar da bu durumu desteklemektedir (2. sınıf, $\bar{x}=3.39$; 3. sınıf $\bar{x}=3.23$; 4. sınıf $\bar{x}=3.43$).

Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Bilgi Okuryazarlığı Beceri Düzeyleri

Tablo 3. Bilgi Okuryazarlığı Beceri Düzeylerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	\bar{x}	ss
Kız	175	3.74	.91
Erkek	94	3.75	.92

Tablo3'e göre hem kız hem de erkek öğretmen adaylarının yanıtları "zorlanmıyorum" düzeyindedir (kızlar, $\bar{x}=3.74$; erkekler $\bar{x}=3.75$). Bu durumdan kız ve erkek katılımcıların bilgi okuryazarlığı becerilerinin aynı seviyede olduğu yorumu yapılabilir. Madde bazında yapılan analizlerde; bilgisayar ve internet kullanımı ile ilgili maddelerde erkeklerin kızlara göre; farklı kaynaklar kullanma, rapor hazırlama ve kaynak gösterme, kaynakların arasındaki benzer ve farklı noktaları bulma gibi konularda ise kızların erkeklere oranla biraz daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Bu verilerden yola çıkılarak yorum gerektiren konularda kız öğrencilerin, teknik bilgi gerektiren konularda da erkek öğrencilerin daha iyi olduğu şeklinde yorum yapılabilir.

Öğretmen Adaylarının Mezun Oldukları Okula Göre Bilgi Okuryazarlığı Beceri Düzeyleri

Tablo 4. Bilgi Okuryazarlığı Becerileri Düzeylerinin Mezun Olunan Okula Göre Dağılımı

Mezun Olunan Lise	N	\bar{x}	ss
Genel Lise	115	3.76	.99
Yabancı Dil Ağırlıklı Lise	154	3.73	.86

Tablo 4'e göre, genel lise mezunlarının ortalaması =3.76; yabancı dil ağırlıklı lise mezunlarının ortalaması =3.75'tir. Bu durumda her iki okul türü mezunlarının da bilgi okuryazarlığı becerilerinin neredeyse eşit düzeyde sahip oldukları söylenebilir. Madde bazında yapılan analizlerde ise, ödev bölümlerini düzenleme ile ödevleri eleştirme maddelerine eşit düzeyde yanıt verildiği tespit edilmiştir. Araştırmanın yapıldığı sınıf öğretmenliği bölümü göz önüne alındığında, bu bölümü seçebilmek için öğrencilerin ortaöğretim kurumlarının eşit ağırlık (Türkçe-Matematik) bölümlerinden mezun olmaları gerekmektedir. Bu durumda öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığının bilgiyi düzenleme basamağında mezun oldukları ortaöğretim kurumlarında aldıkları Türkçe eğitiminin etkili olduğu söylenebilir.

Bilgi Okuryazarlığı Becerileri Konusunda Öğretmen Adaylarının Eğitim Alma Durumları

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerileri Konusunda Eğitim Alma Durumları

Eğitim Alma Durumu	f	%
Evet eğitim aldım	57	21.14
Hayır eğitim almadım	188	69.68
Boş	25	9.16
Toplam	269	100.00

Tablo 5'e göre, ankette listelenen etkinliklerle ilgili konularda eğitim aldığını belirten öğretmen adaylarının oranı % 21 civarındadır. Bu oran madde bazında incelendiğinde etkinliğe göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bilgi okuryazarlığı becerileri tek bir dersle değil bir eğitim süreci sonunda kazanılabilecek becerilerdir. Eğitim fakülteleri programlarında ise bu becerilerle ilgili bir ders bulunmamaktadır. Bunun yanında ilgili becerilerin bir kısmı farklı dersler kapsamında ele alınmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerin ilgili becerilerin bir kısmını program dahilindeki çeşitli derslerdeki eğitim ve yaptıkları etkinlikler sonucunda kazanmaları beklenebilir. Nitekim öğrencilerin çoğunun ders aldıklarını belirttikleri konular (gönderme/atıf yapmak ve kaynakça hazırlamak, ödev bölümlerini düzenlemek) daha çok bu derslerin kapsamına girebilecek konular olduğu gibi diğer dersler için yapılan etkinlikler içindedir. Bunun yanında öğretmen adaylarının bu becerileri ders dışı kurslar, seminerler aracılığıyla kazanmış olabilecekleri gibi ilk-orta öğretimde de kazanmış olma olasılıkları bulunmaktadır.

Öğrencilerin yüksek oranlarda eğitim almadıklarını belirttikleri konular; indeksleri ve elektronik veritabanlarını seçme ve kullanma, bilgisayarla bilgi arama ve web kaynaklarını değerlendirme, bilgi gereksinimini tanımlama gibi bilgi okuryazarlığı eğitimi programlarının içinde yer alan/yer alması gereken konular olduğu görülmüştür. Bu konularda eğitim aldığını belirten öğrencilerin söz konusu eğitimi ilk veya ortaöğretim yıllarında almış olmaları olasılığı yüksektir. Kurbanoğlu (2002)'nin belirttiği üzere bugün sadece üniversite öğrencileri değil, ilk orta düzey okul öğrencileri de ödev hazırlarken internette yararlanmaktadır. Diğer yandan öğrencilerin eğitim almadıkları halde bazı maddelerde “zorlanmıyorum” düzeyinde yanıt vermelerinin diğer bir nedeni ise günümüzde bilgisayarların her alanda yaygın olarak kullanılması olabilir. Yüksek öğrenim düzeyinde öğrencilerin büyük bölümünün evlerinde bilgisayar ve interneti bulunmaktadır. Notlarını öğrenmekten arkadaşları ile konuşmaya kadar çoğu aktiviteyi bilgisayar/internet üzerinden gerçekleştiren öğrenciler eğitim almaya bile deneme yanılma yöntemiyle bilgisayar ve internet kullanımı hakkında bilgiye sahiptirler.

Bilgi Okuryazarlığı Becerileri Konusunda Öğretmen Adaylarının Eğitim Alma İsteği

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Becerileri Konusunda Eğitim Alma İsteği

Eğitim Alma İstekleri	f	%
Evet eğitim almak isterim	144	53.42
Hayır eğitim almak istemem	99	37.76
Kararsızım	26	9.74
Toplam	269	100.00

Tablo 6'ya göre öğrencilerin %53.42'si bilgi okuryazarlığı becerileri konusunda eğitim almak istediklerini belirtirken, %37.76'sı istemediklerini belirtmiş, %9.74'ü ise bu konuda kararsız kalmıştır. Polat (2005)'in araştırmasında da lisans üstü öğrencilerin eğitime gereksinim duydukları sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı etkinliklerine yönelik beceri düzeyleri genel ortalamaları = 3.46 ile “zorlanmıyorum” düzeyindedir.

Bilgi okuryazarlığı beceri düzeylerine sınıflara göre bakıldığında; 1,2,3 ve 4. sınıfa devam eden bütün öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ile ilgili olarak “zorlanmıyorum” düzeyindedir. Madde bazında sınıflar arasında bilgi okuryazarlığı becerileri konusunda farklılıkların tespiti için yapılan analizler sonucunda 15 maddede (madde 2-11-13-14-19-26-

27-28-29-30-32-33-34-35) anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Buna göre sınıflar arasında; ödev konusuna ilişkin bilgi gereksinimlerini tanımlama, elektronik bilgi erişim sistemlerindeki yönlendirici bilgileri anlama ve uygulama, bilgiyi ararken kavramlar arası ilişkileri “ve, veya, değil” kullanarak belirleme, bilgiyi deneme, bilgiyi, güncellik, güvenilirlik açısından değerlendirme, çok sayıda kaynağı birlikte kullanma, ödev bölümlerini düzenleme, ödevde bilginin kaynağını gösterme ve kaynakları listeleme, sözlü sunum yapma, bilgiyi sunmada uygun teknolojiyi kullanma ve hazırlanılan bilgiyi eleştirme düzeylerinde anlamlı fark olduğu görülmüştür.

Öğretmen adaylarının bilgi okur-yazarlığı etkinliklerinin cinsiyetlerine göre dağılımı incelendiğinde; hem kız hem de erkek öğretmen adaylarının yanıtları “zorlanmıyorum” düzeyindedir (kızlar, \bar{x} =3.74; erkekler \bar{x} =3.75). Madde bazında yapılan analizlerde; bilgisayar ve internet kullanımını ile ilgili maddelerde erkeklerin; rapor hazırlama ve kaynak gösterme, kaynakların arasındaki benzer ve farklı noktaları bulma gibi konularda ise kızların erkeklere oranla biraz daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin mezun olunan okula göre bilgi okuryazarlığı becerileri neredeyse eşit düzeydedir (genel lise mezunları, \bar{x} =3.76; yabancı dil ağırlıklı lise mezunları \bar{x} =3.75).

Öğretmen adaylarının % 21’i bilgi okuryazarlığı becerileri konusunda eğitim aldığını belirtmiştir. Bunun yanında %53. 42’si bu konuda eğitim alma istediklerini belirtmişlerdir.

Araştırma sonuçları doğrultusunda; öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerini tesadüfi bilgilere bırakmadan eğitimle geliştirebilmek için yüksek öğretim müfredatına bilgi okuryazarlığı dersi konulup alanda uzman kişiler tarafından bu ders verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, A. (2005). “Avrupa birliğine Uyum Sürecinde Öğretmen Niteliklerinde Yeni Bir Boyut: Bilgi Okur Yazarlığı”. Milli Eğitim. Yıl:33, Sayı:167, İnternet Adresi: <http://yayim.meb.gov.tr>. İndirilme Tarihi: 01.11.2008
- Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S. (2003). “Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı ve Bilgisayar Öz-yeterlik Algıları Üzerine Bir Çalışma”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. İnternet Adresi: [http://193.140.216.63/200324BUKET% 20 AKKOYUNLU.pdf](http://193.140.216.63/200324BUKET%20AKKOYUNLU.pdf) İndirilme Tarihi: 27.04.2008
- Akkoyunlu, B. ve M. Yılmaz (2005). “Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlık Düzeyleri İle İnternet Kullanım Sıklıkları ve İnternet Kullanım Amaçları”, Eğitim Araştırmaları Dergisi, Eurasian Journal of Educational Research. Sayı:19, İnternet Adresi: [www.ejer.com.tr /tr/index.php?git=22& kategori= 50&makale = 317](http://www.ejer.com.tr/tr/index.php?git=22&kategori=50&makale=317). İndirilme Tarihi: 27.04.2008
- Aldemir, A. (2004). “Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: Sakarya Üniversitesi Örneği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başaran, M. (2005). “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Bilgi Okuryazarlıklarının Değerlendirilmesi”. G.Ü.Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt: 25, Sayı: 3, ss: 163-177. İnternet Adresi: <http://www.gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2005/3/2005-3-163-177-8-mustafabacaran.pdf>. İndirilme Tarihi: 01.11.2008
- Erdem, M. ve Akkoyunlu, B. (2002). “Bilgi Okuryazarlığı Becerileri ve Bu Becerilerin Öğrencilere Kazandırılması İçin Düzenlenecek Öğrenme Ortamlarının Özellikleri”. Journal Of Qafqaz University. Sayı:9 (Bahar).
- Henderson, M.V. ve A.J.Scheffler. (2003). “New Literacies, Standards and Teacher Education”. Education. 124(2): 390-396.

- Kurbanoglu, S. (2002). "WWW Bilgi Kaynaklarının Değerlendirilmesi". Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. 19(1): 11-25.
- Kurbanoglu, S. ve B. Akkoyunlu. (2001). "Öğrencilere Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Kazandırılması Üzerine Bir Çalışma". Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 21: 81-88. İnternet Adresi: <http://193.140.216.63/200121SERAP%20KURBAN0%C4%9ELU.pdf>. İndirilme Tarihi: 01.11.2008.
- Nair, G. (2001). "Bilginin Değişen Anlamı ve Kavram Tartışmaları". C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 2(1): 329-337.
- Numanoğlu, G. (1999). Bilgi Toplumu–Eğitim–Yeni Kimlikler-II Bilgi Toplumu ve Eğitimde Yeni Kimlikler". A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi. ss:341-350. İnternet adresi: www.education.ankara.edu.tr/ebfdergi/pdf/1999/341-350.pdf. İndirilme Tarihi: : 01.11.2008
- Özdener, N. ve M. Öztok. (2005). "Türk ve İngiliz Öğretim Programlarının Bilgisayar ve İnternet Okur Yazarlığı Açısından Karşılaştırılması". Milli Eğitim. Yıl:33, Sayı:167, İnternet Adresi: <http://yayim.meb.gov.tr>. İndirilme Tarihi: 01.11.2008
- Polat, C. (2004). "Üniversite Öğrencilerinin Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma". Türk Kütüphaneciliği 19(4): 408-431.; İnternet Adresi: <http://eprints.rclis.org/archive/00006126/>. İndirilme tarihi: 20.03.2008
- Polat, C. (2005). "Üniversitelerde Kütüphane Merkezli Bilgi Okuryazarlığı Programlarının Geliştirilmesi: Hacettepe Üniversitesi Örneği". Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Polat, C. (2006). "Bilgi Çağında Üniversite Eğitimi İçin Bir Açılım: Bilgi Okuryazarlığı Öğretimi". A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. Sayı: 30: 249-266.
- Polat, C. ve H. Odabaş. (2008). "Bilgi Toplumunda Yaşam Boyu Öğrenmenin Anahtarı: Bilgi Okuryazarlığı". İnternet Adresi: <http://acikarsiv.atauni.edu.tr/fulltext/37.pdf>. İndirilme Tarihi: 01.11.2008
- Saatçioğlu, Ö., Ö.Özmen ve P.S. Özer. (2003). "Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Geliştirilmesinde Kütüphanelerin Rolü ve Dokuz Eylül Üniversitesi Uygulaması". Bilgi Dünyası. 4(1):45-63. İnternet Adresi: <http://eprints.rdis.org/5916/1/45-63.pdf>. İndirilme Tarihi: 01.11.2008
- Spitzer, K. L., M. B. Eisenberg. Ve C. A. Lowe. "Information Literacy: Essential Skills for the Information Age", Clearinghouse on Information & Technology. IR-104, 1998. Syracuse, New York: ERIC.
- Terzi, A.R. (???). "Bilgi Toplumunda Eğitim ve Okul". Sosyal Bilimler Dergisi. İnternet adresi: yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd5/sbd-5-05.pdf. İndirilme Tarihi: 01.11.2008